

Nr 108

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 117 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1962, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående anordnande och upprätthållande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping, dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för statens sjuksköterskeskola i Norrköping, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sjuksköterskeskola i Norrköping, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock för samma budgetår under elfte huvudtiteln till Statens sjuksköterskeskola i Norrköping: Avlöningar och Omkostnader anvisa två förslagsanslag av 98 000 kr. och 80 000 kr.

Genom beslut den 19 maj 1961 uppdrog Kungl. Maj:t åt rektorn vid statens sjuksköterskeskola i Göteborg Karin Lundgren att inom inrikesdepartementet biträda med utredning rörande inrättande av ytterligare en statlig sjuksköterskeskola, avsedd att i första hand tillgodose undervisnings-sjukhusens behov av sjuksköterskor. Vid utredningsarbetet skulle i fråga om den praktiska utbildningen av eleverna företrädesvis undersökas möjligheterna att anknyta den nya skolan till sjukhus i Stockholmsområdet.

Sedan en preliminär undersökning givit vid handen att en statlig sjuksköterskeskola skulle kunna förläggas i anslutning till lasarettet i Norrköping, uppdrog Kungl. Maj:t den 17 november 1961 åt expeditionschefen L. Rydbeck att i samråd med Karin Lundgren upptaga överläggningar med Norrköpings stad angående villkoren för förläggning till staden av en sådan skola och därmed sammanhängande frågor.

Med gemensam skrivelse den 28 februari 1962 har de sakkunniga överlämnat dels en promemoria angående inrättande av ytterligare en statlig sjuksköterskeskola, dels ock ett villkorligt slutet avtal angående anordnande och upprätthållande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping.

En redogörelse för promemorian och avtalet jämte avgivna remissyttranden lämnas i propositionen (s. 2—18), till vilken torde få hänvisas.

Departementschefen anför inledningsvis, att det sedan åtskilliga år tillbaka råder brist på sjuksköterskor, och att antalet vakanta tjänster under senare år ökat avsevärt. Sålunda uppgick antalet vakanser hösten 1961 till 8,7 procent, vilket motsvarar en brist på drygt 1 000 sjuksköterskor.

För att i möjligaste mån bemästra den rådande sjuksköterskebristen har vidtagits en rad olika åtgärder från såväl statens som övriga huvudmäns sida. Genom beslut den 20 maj 1960 uppdrog Kungl. Maj:t sålunda åt medicinalstyrelsen att organisera en statlig reservkår för sjuksköterskor. Tyvärr har emellertid — oaktat ekonomiskt fördelaktiga villkor — rekryteringen till kåren varit obetydlig.

Den 30 juni 1961 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning att anordna utbildning för eller i förekommande fall utöka befintlig utbildning för laboratoriepersonal, röntgenpersonal och annan personal, som kan avlasta eller ersätta personal med sjuksköterskeutbildning. Vad laborantutbildningen beträffar har antalet utbildningsplatser hittills blott uppgått till 88, men innevarande vårtermin har enligt propositionen nya kurser anordnats i fyra städer för 86 elever. Under nästa läsår beräknas antalet utbildningsplatser stiga till 450. På olika platser i landet har vidare börjat anordnas utbildning för operations-, röntgen- och radioterapiassistenter. Sammanlagt cirka 100 elever är redan nu under utbildning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades därjämte den 26 oktober 1961 en samarbetsgrupp med uppgift bl. a. att överväga och hos vederbörande huvudmän avgiva förslag till sådana åtgärder inom sjukvården, som kan vara ägnade att motverka den rådande bristen på vårdpersonal. Samarbetsgruppen har nyligen avlämnat två rapporter.

I början av november 1961 avlämnade utredningen angående vissa sjuksköterskornas och undersköterskornas arbetsuppgifter m. m. sitt betänkande om arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal (SOU 1962: 4). I betänkandet föreslås dels att arbetsuppgifter, för vilka ej kräves sjukvårdsutbildning, avlastas utbildad personal, dels en omfördelning av arbetsuppgifterna för sjuksköterskor, undersköterskor och sjukvårdsbiträden, dels en härav föranledd omläggning av utbildningen för undersköterskor och sjukvårdsbiträden. Remissbehandlingen av betänkandet är nyligen avslutad. Det bör vara möjligt att igångsätta utbildningen enligt de föreslagna riktlinjerna redan i vår.

Omfördelningen av arbetsuppgifterna för sjukvårdspersonalen och tillkomsten av nya personalkategorier avsedda att ersätta sjuksköterskearbetskraften för vissa arbetsuppgifter leder också till att sjuksköterskeutbildningen bör överses. Departementschefen avser därför att inom kort föranstalta om en utredning i ämnet.

Nu redovisade åtgärder bör emellertid ej undanskymma behovet av en fortsatt utbyggnad av utbildningskapaciteten vid landets sjuksköterske-

skolor. Denna omfattade 1 600 platser vid mitten av 1950-talet men hade i april 1961 stigit till i det närmaste 2 000 och väntas i år nå siffran 2 300. Även om sjuksköterskeutbildningen under de senaste åren alltså undergått en snabb utbyggnad, är antalet elevplatser alltjämt otillfredsställande inom flera sjukvårdsområden, främst inom sådana områden där sjuksköterskebristen är mest framträdande. Det är därför utomordentligt angeläget att vederbörande huvudmän snarast möjligt vidtager åtgärder för att bättre tillgodose utbildningsbehovet i första hand inom dessa bristområden.

När det gäller de statliga sjuksköterskeskolorna erinrar departementschefen om att göteborgsskolan ökat den årliga intagningen av elever från 60 till 80 och att vid stockholmsskolan anordnas extrakurser för utbildning av sjuksköterskor, avsedda för elever som genomgår högre utbildning för mentalsjukvårdspersonal. Med hänsyn till att närmare en fjärdedel av förutnämnda sjuksköterskevakanser hänförde sig till undervisningssjukhusen, torde det emellertid vara ofrånkomligt att staten ytterligare medverkar i strävandena att öka sjuksköterskeutbildningen.

Enligt det framlagda avtalet skall skolan dimensioneras för en årlig intagning av 60 elever. Skolans verksamhet skall börja den 1 juli 1962. Provelever intages under hösten 1962, och den första läskursen avses börja i mars 1963.

Med hänsyn till den nya skolans betydelse för sjukvården i Norrköping skall staden enligt avtalet delta med en tredjedel i kostnaderna för skolans anläggning och drift. Gentemot denna kostnadsfördelning har departementschefen ingen erinran.

Under de första verksamhetsåren får teoriundervisningen meddelas i provisoriska lokaler i avbidan på att särskilda lokaler för skolan kan upplåtas i en av staden planerad nybyggnad. Under erinran om att verksamheten kommer att vara fullt utbyggd budgetåret 1965/66, framhålls angelägenheten av att de nya lokalerna kan färdigställas till i avtalet fastställd tidpunkt, den 1 januari 1965.

För den praktiska utbildningen upplåter staden sina slutna och öppna vårdinrättningar. I främsta rummet kommer Norrköpings lasarett att användas för utbildningen. Föreliggande behov av ytterligare utbildningsplatser kommer att tillgodoses bl. a. vid lasarettet i Finspång och andra vårdinrättningar, som drives av Östergötlands läns landsting. Det föreslås få ankomma på den blivande styrelsen för skolan att träffa härav påkallade överenskommelser med landstinget. Departementschefen finner det vidare lämpligt att elevernas specialutbildning i viss utsträckning förlägges till karolinska sjukhuset i Stockholm, varvid en samordning med den av statens sjuksköterskeskola i Stockholm vid sjukhuset bedrivna utbildningen bör eftersträvas.

Enligt avtalet skall vid den nya skolan prövas en kursplan med avkortad men intensifierad utbildning. Vid sjuksköterskeskolorna varierar den totala

utbildningstiden mellan 33 1/2 och 39 månader, men i allmänhet tillämpas en utbildningsplan omfattande 36 månader. I promemorian skisseras en till c:a 30 månader avkortad utbildning. Därvid förutsättes att sjuksköterskeleven erhåller viss specialutbildning under tjänstgöring som assistent-sköterska under förslagsvis sex månader, innan legitimation som sjuksköterska beviljas. För egen del finner departementschefen angeläget, att nya uppslag i syfte att rationalisera utbildningen tillvaratages och förordar, att den skisserade utbildningsgången försöksvis prövas. I anslutning härtill förordas vidare, att ett antal platser vid skolan om möjligt avses för i första hand manliga sökande.

Som följd av den förordade intensifieringen av utbildningen kan för den praktiska utbildningen av eleverna vid den nya skolan ej tillämpas gängse lärlingssystem. I avtalet har därför intagits en föreskrift om att elev icke må inräknas i den normalt erforderliga arbetskraften vid den arbetsenhet, inom vilken eleven praktiserar.

I avtalet förutsättes att eleverna i princip skall uppbära förmåner i enlighet med av svenska landstingsförbundet meddelade rekommendationer. Då eleverna ej skall betraktas som arbetskraft under den praktiska utbildningen, delar departementschefen den tveksamhet som svenska landstingsförbundets styrelse givit uttryck för i denna fråga. Med hänsyn såväl till utbildningens karaktär av försöksverksamhet som till den vikt staden fäst vid denna punkt i avtalet, har departementschefen likväl ansett sig kunna godtaga densamma i avbidan på den översyn av hithörande spörsmål som bör göras i samband med den i det föregående berörda utredningen om sjuksköterskeutbildningen.

Skolan skall enligt avtalet stå under ledning av en särskild styrelse, vars ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Det föreslås få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om ersättning till styrelseledamot och suppleant m. m.

I övrigt föranleder avtalet ingen erinran från departementschefens sida. Han tillstyrker sålunda att avtalet godkännes.

För bestridande av kostnaderna för skolans verksamhet anses för nästa budgetår böra anvisas två förslagsanslag, rubricerade Statens sjuksköterskeskola i Norrköping: Avlöningar och Statens sjuksköterskeskola i Norrköping: Omkostnader. Den sammanlagda driftkostnaden för den nya skolan vid fullt utbyggd verksamhet uppskattas till avrundat 1 milj. kr., varav Norrköpings stad i enlighet med avtalet skall bidra med en tredjedel. Stadens bidrag bör därvid uppföras som särskilda uppbördsmedel under omkostnadsanslaget.

Vid full verksamhet erfordras enligt föreliggande förslag följande befattningshavare, nämligen en rektor (A 19), två instruktionssköterskor för den teoretiska undervisningen och sju för den praktiska utbildningen (A 14/16), en elevhemsföreståndarinna (A 10), en kontorist samt ett eller

två skrivbiträden. Härtill kommer timanställda lärare samt en redogörare, tillika sekreterare. Av nämnda befattningshavare erfordras för budgetåret 1962/63 rektorn och ett skrivbiträde under hela budgetåret. I enlighet med vad som föreslagits i promemorian förordas vidare, att medel beräknas för en elevhemsföreståndarinna under 11 månader, två instruktionssköterskor under 10 resp. 4 månader samt för ytterligare 3 instruktionssköterskor under 1 månad.

För ersättningar till ledamöter och suppleanter i styrelsen samt för arvode till redogörare, tillika sekreterare, beräknas ett belopp av 4 000 kr. Resersättning enligt allmänna resereglementet till ledamot eller suppleant i styrelsen för resa, som för uppdragets fullgörande företages från hemorten till Norrköping och åter, bör bestridas från skolans omkostnadsanslag.

Timlärararvoden bör utgå med högst samma belopp som motsvarande arvoden vid statens sjuksköterskeskolor i Stockholm och Göteborg. Kostnaderna för ändamålet uppskattas till cirka 12 000 kr.

I enlighet med det anförda kan medelsbehovet under avlöningsanslaget för nästa budgetår beräknas till 98 000 kr.

Föreliggande förslag till omkostnadsstat för skolan för nästa budgetår godtages. I omkostnadsstaten upptaget totalt utgiftsbelopp, 171 300 kr., bör i enlighet med vad i det föregående förordats reduceras med stadens bidrag till skolans drift. Medelsbehovet utgör sålunda

$$\left(171\,300 - \frac{98\,000 + 171\,300}{3} \right) \text{avrundat } 80\,000 \text{ kr.}$$

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 645) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt* (II: 805), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att vid den nya sjuksköterskeskolan i Norrköping inrättas ytterligare en instruktionsskötersketjänst för de teoretiska kurserna, samt att i den mån det är möjligt antalet instruktionsskötersketjänster för den praktiska undervisningen beräknas efter normen 12 elever per instruktionssköterska,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 646) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 804), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 117 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om manliga sjukskötares militärtjänstgöring måtte prövas i samråd med försvarsledningen samt att kartläggning av det förväntade behovet av sjuksköterskor snarast måtte vidtagas och därpå fullföljas genom prognoser rörande sjuksköterskebehovets utveckling.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna II: 805 och II: 804.

Utskottet. Bristen på sjuksköterskor är alltså framträdande. I propositionen redovisas en rad olika åtgärder som vidtagits från såväl statens som övriga huvudmäns sida för att i möjligaste mån bemästra denna brist. Såsom departementschefen framhållit bör emellertid dessa åtgärder icke undanskymma behovet av en fortsatt utbyggnad av utbildningskapaciteten vid landets sjuksköterskeskolor. Enär antalet elevplatser alltså är otillfredsställande inom flera sjukvårdsområden, främst inom sådana områden där sjuksköterskebristen är mest markant, vill utskottet betona nödvändigheten av ytterligare åtgärder från sjukvårdshuvudmännens sida i syfte att förstärka utbildningsresurserna i första hand inom dessa bristområden. Med hänsyn till att en betydande del av antalet sjuksköterskevakanter hänförs till undervisningssjukhusen anser utskottet vidare i likhet med departementschefen det vara ofrånkomligt, att även staten medverkar i strävandena att öka sjuksköterskeutbildningen.

I propositionen föreslås på grundval av ett med Norrköpings stad träffat villkorligt avtal, att en ny statlig sjuksköterskeskola inrättas i Norrköping. Verksamheten föreslås börja den 1 juli 1962. Vid skolan, vars årliga utbildningskapacitet skall motsvara cirka 60 elever, avses en kursplan med avkortad men intensifierad utbildning bli prövad. Utskottet finner det värdefullt att nya rön och uppslag i syfte att rationalisera utbildningen tillvaratas, detta i all synnerhet som tillkomsten av nya personalkategorier inom sjukvården och fortgående förändringar i sjukvårdsarbetet leder till att sjuksköterskornas arbetsuppgifter får en annan karaktär än tidigare. Den försöksverksamhet, som således kommer att bedrivas vid skolan, bör vara den nyligen tillsatta utredningen om sjuksköterskeutbildningen till stort gagn. I anslutning härtill förordar departementschefen, att ett antal platser vid skolan om möjligt avses för i första hand manliga sökande. Detta förslag aktualiserar det i motionerna I: 646 och II: 804 väckta spörsmålet om hur de manliga elevernas utbildning bör samordnas med militärtjänstgöringen. Utskottet förutsätter att förenämnda utredning tar upp detta problem till närmare prövning och därvid samråder med försvarsledningen. Då frågan torde ligga inom ramen för det utredningen meddelade utredningsuppdraget, synes motionerna i denna del icke behöva föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utbildningen av manliga elever vid sjuksköterskeskolorna aktualiserar även frågan om lämpliga tjänstbenämningar för elever och utexaminerade av båda könen, nya benämningar för ifrågavarande skolor m. m. Utskottet förutsätter, att utredningen angående sjuksköterskeutbildningen jämväl tar upp dessa spörsmål till närmare prövning.

Enligt det framlagda avtalet med Norrköpings stad skall staden delta med en tredjedel av kostnaderna för skolans anläggning och drift. Gentemot denna kostnadsfördelning har utskottet ingen erinran. Ej heller i övrigt föranleder avtalet någon invändning från utskottets sida. Utskottet tillstyrker således, att avtalet godkännes.

Utskottet anser sig vidare böra godtaga den av departementschefen föreslagna personalorganisationen vid skolan för nästa budgetår och avstyrker således i motionerna I: 645 och II: 805 gjort yrkande om inrättande av ytterligare en instruksionskötersketjänst för de teoretiska kurserna. Utskottet har därvid beaktat dels att skolan enligt det framlagda förslaget måste anses bli relativt väl försedd med lärartjänster, dels att rådande brist på instruksionsköterskor inverkat hämmande på utbyggnaden av sjuksköterskeskolorna i landet. Vad gäller dimensioneringen av lärarpersonalen för den praktiska utbildningen har de sakkunniga utgått från normen en lärare för cirka 16 elever. I motionerna föreslås att antalet tjänster i stället beräknas efter normen en lärare för 12 elever. Utskottet vill påpeka, att departementschefen icke tagit ställning till frågan om antalet instruksionsköterskor vid fullt utbyggd verksamhet. Med hänsyn härtill och med beaktande av rådande brist på instruksionsköterskor anser sig utskottet ej heller i denna del kunna tillstyrka motionärernas förslag.

I motionerna I: 646 och II: 804 har vidare föreslagits att kartläggning av det förväntade behovet av sjuksköterskor snarast måtte vidtagas samt därpå fullföljas genom erforderliga prognoser. Med anledning härav vill utskottet erinra om att chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1961: 108 angående ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m. understrukt vikten av att även andra personalkategorier inom hälso- och sjukvården än läkarna gjordes till föremål för ingående studier vad gällde deras önskvärda framtida utbildning och numerär samt att behövliga konkreta åtgärder på grundval härav vidtoges. Departementschefen ansåg det tänkbart att bl. a. den pågående utredningen angående centrala sjukvårdsberedningens organisation kunde skapa möjligheter för ökade insatser i detta hänseende. Den s. k. CSB-utredningen har sedermera föreslagit inrättande av ett prognosutskott inom sjukvårdsberedningen med uppgift att bedriva undersökningar angående utbildning och numerär för olika personalkategorier inom hälso- och sjukvården. I propositionen 1962: 79 angående organisationen av centrala sjukvårdsberedningen m. m. har emellertid chefen för inrikesdepartementet uttalat, att han anser sig kunna förutsetta att behovet av undersökningar av ifrågavarande art blir täckt inom ramen för den i arbetsmarknadsstyrelsens prognosdelegation bedrivna verksamheten. Det synes honom emellertid lämpligt att sjukvårdsberedningen medverkar i detta arbete. Av det anförda framgår, att motionärernas önskemål kommer att bli tillgodosett. Till följd härav synes motionerna I: 646 och II: 804, såvitt nu är i fråga, icke behöva föranleda några åtgärder från riksdagens sida.

Vad departementschefen i övrigt anför och föreslagit har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9

mars 1962 redovisat avtal angående anordnande och upprätthållande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping;

II. att riksdagen må godkänna följande personalförteckning för statens sjuksköterskeskola i Norrköping:

Tjänsteman å ordinarie stat:

1 rektor Ao 19;

III. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 645 och II: 805, såvitt de avser inrättande av ytterligare en instruksionskötersketjänst för de teoretiska kurserna,

a) godkänna följande avlöningsstat för statens sjuksköterskeskola i Norrköping, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63:

Avlöningsstat

1. Avlöning till ordinarie tjänsteman, <i>förslagsvis</i>	19 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 000
3. Arvoden åt tillfälliga lärare, <i>förslagsvis</i>	12 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	43 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	19 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 000

Summa kr. 98 000;

b) till *Statens sjuksköterskeskola i Norrköping*: *Avlöningar* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 98 000 kr.;

IV. att riksdagen må till *Statens sjuksköterskeskola i Norrköping*: *Omkostnader* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kr.;

V. att motionerna I: 645 och II: 805, såvitt de avser instruksionskötersketjänster för den praktiska undervisningen, icke må av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 646 och II: 804 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 109.

Reservationer

- 1) av herr *Edström*,
- 2) av fröken *Elmén*.